

Natuur als **leeromgeving**

In de buitenlucht ontstaan vragen
over geloof, zin- en betekenisgeving.

EWOUT OPENNEER EN CORRIE DE WITH

In de natuur kunnen we bijzondere ervaringen opdoen. Wie kent niet de ervaring van een gesprek rond een kampvuur, waarbij het plots stilvalt omdat iemand de schoonheid van een hemel vol sterren opmerkt. Vervolgens zit een hele groep vol verwondering te kijken naar ontelbare lichtpuntjes in een oneindig en donker heelal. Herkenbaar voor veel mensen is ook het pure genot en de verwondering, als in het voorjaar het jonge groen in talloze tinten de grond uit schiet, als nieuw leven zich laat horen, zien en ruiken.

Gedeelde ervaringen

De schoonheid, kracht en uitgestrektheid van natuur kan overweldigend, ontzagwekkend of relativerend zijn. Het laat mensen zichzelf en de werkelijkheid waarin ze leven in een ander perspectief zien.

Dergelijke gedeelde ervaringen zijn verbindend en relativeren onze eigen wijsheden. Waar op andere plekken de verschillen tussen mensen naar de voorgrond komen, versterken deze momenten de gelijkwaardigheid. We zijn allemaal kleine mensjes in een enorm heelal. We delen de verwondering over de schoonheid van een veld bloemen, beschenen door de eerste ochtendstralen. Verschillen vallen weg, veel zaken die erg belangrijk leken worden gerelativeerd. We komen sneller in gesprek over wat we echt van belang vinden. Deze gedeelde ervaringen in de natuur leiden daarom vaak tot een ongedwongen en gelijkwaardig gesprek over geloof, zingeving en levensovertuigingen. Er ontstaan momenten waarin mensen kwetsbaar durven zijn door te delen. Deze kwetsbaarheid roept zorgvuldig luisteren en reageren op. Zo ontstaan in de natuur makkelijker waardevolle en diepgaande gesprekken.

Deze conclusies trekken wij op basis van de vele outdoorprogramma's die we in de afgelopen jaren begeleid hebben vanuit de Christelijke Hogeschool Ede. Programma's waarin we de Hogeschool als omgeving van leren en ontwikkelen verruilen voor een natuurrijke omgeving, vaak onze eigen 'achtertuin', de Veluwe, maar soms ook wat verder van huis. We kiezen ervoor om studenten even onder te dompelen in natuur.

Natuur als leeromgeving

De natuur als leeromgeving zorgt dat mensen zich bewuster worden van wat in de basis van belang is. Goede kleding en beschutting tegen de weersomstandigheden, (gezonde) voeding en schoon drinkwater. Maar ook goede relaties met anderen in de groep. De natuur als leeromgeving wordt nog beter benut doordat niet alleen laptops achterwege blijven, maar ook smartphones. We vragen mensen om smartphones alleen voor noodgevallen te gebruiken (bovendien is er vaak slecht of geen bereik). En we dagen ze uit om hun smartphone eens helemaal uit te laten voor een paar dagen. De

behoefte aan verbinding kan daardoor het beste vervuld worden in relatie tot de mensen met wie de deelnemers in het hier en nu samen tijd doorbrengen. Dat kan uitdagingen met zich meebrengen; daarom ondersteunen we deze processen zo goed mogelijk door een veilige basis te creëren waarin vertrouwen kan groeien, door verdiepende gesprekken in grote en kleine groepen te faciliteren en door reflectieprocessen te begeleiden en beschikbaar te zijn.

Ook hier helpt de natuur als leeromgeving. In deze nieuwe context hoort een proces van opnieuw afspraken maken over hoe we met elkaar om willen gaan. Er kan makkelijker een nieuwe toon gezet worden dan in een bestaande leeromgeving waar mensen al snel bepaald gedrag laten zien omdat dat daar normaal is, ook als het gedrag is dat we als begeleiders of docenten als storend, onveilig of anderszins niet helpend ervaren. Een geheel nieuwe leercontext geeft ruimte voor nieuwe mores en gebruiken, waarbij je invloed als begeleider groter is dan in de bestaande context.

Zin en betekenis zoeken

Ook als het gaat om dialoog en ontmoeting rondom geloof, zin- en betekenisgeving biedt erop uitgaan en de natuur als leeromgeving opzoeken nieuwe kansen. Waar zin- en betekenisgeving mensen lange tijd werd aangereikt vanuit de traditie waarin ze opgroeiden, is dat niet meer vanzelfsprekend. Geloof en religieuze praktijken worden niet meer vanzelfsprekend overgenomen van de voorgaande generatie. Iets geloven of daaruit handelen omdat je ouders dat nou eenmaal ook zo deden, lijkt niet zo goed te passen in onze geïndividualiseerde samenleving. Veel mensen hebben de behoefte om een eigen zoektocht aan te gaan. Een persoonlijke zoektocht naar zin en betekenisgeving die leidt tot een doorleefd en persoonlijk verhaal.

Het lijkt er niet op dat huidige generaties minder met zin- en betekenisgeving bezig zijn. Het lijkt er wel op dat onze traditionele instituten zoals kerken maar zeer beperkt aantrekkingskracht hebben op jonge mensen in een dergelijke spirituele zoektocht. Er wordt niet zozeer gezocht naar een plek van kennisoverdracht; er wordt gezocht naar aansprekende praktijken en mensen, naar veiligheid en een persoonlijk gesprek, naar ruimte waar oordeelloos geluisterd kan worden naar elkaar. En waar vind je dat? Of, hoe creëer je dat? Zonder dat dit altijd het doel van onze outdoorprogramma's was, hebben we dit hier wel zien gebeuren. Terugkijkend op diverse programma's zal ik proberen te duiden hoe dit ontstond.

Er ontstaan momenten waarin mensen kwetsbaar durven zijn door te delen. Deze kwetsbaarheid roept zorgvuldig luisteren en reageren op. Zo ontstaan in de natuur makkelijker waardevolle en diepgaande gesprekken.

In onze buitenluchtprogramma's wordt in de eerste plaats gewerkt aan een veilige basis – niet middels een half uur kennismaken, maar grondig en voortdurend door ervaringen met elkaar verder op te bouwen waarin onderling vertrouwen op de proef gesteld wordt en waarvan achteraf geleerd wordt door evaluatie en reflectie. Daarmee wordt verder gebouwd aan relaties en een veilige gemeenschap.

Daarnaast is het helpend dat de alledaagse hectiek en storingsfactoren niet aan de orde zijn. Geen mails, geen appjes die beantwoord moeten worden en geen eindeloos scrollen op *Instagram*. Dat kan ook confronterend zijn voor mensen. De makkelijke vlucht in de vergetelheid, weg uit het hier en nu, is even afgesneden. Het voorkomt dat iemand een poging om oprecht te luisteren naar een kwetsbaar verhaal combineert met een vluchtige blik op het laatste nieuws.

Tel daar de onbeschrijflijke ervaringen die natuur te bieden heeft bij op. We helpen mensen om alle zintuigen op hernieuwde wijze in te zetten, door ze te laten zien wat ze eerder niet zagen, te laten ruiken waar ze aan voorbij gingen of te laten proeven van verse producten uit de natuur. In mijn ervaring hoeft je met dergelijke programma's geen leeruitkomst of doelstelling te formuleren om waardevolle en verdiepende gesprekken te garanderen over geloof, zin- en betekenisgeving.

In dit artikel willen we afsluiten met een voorbeeld uit de praktijk van de opleidingen Theologie en Leraar Godsdienst & Levensbeschouwing.

Uit de praktijk: outdoorretraite 'Het goede leven'

Hernieuwend, verfrissend, vredig, zoekend, rust, dankbaar, verbinding: het zijn enkele woorden die studenten teruggaven net voordat we na zo'n twee en een halve dag in het bos weer aan de rand stonden om terug te gaan naar de wereld van verkeer, grote gebouwen en geluiden die de vogelgeluiden overstemmen. Het is de wereld van de digitale techniek, de wereld van studie en presteren.

Twee dagen geleden stonden we ook op deze plek. Vlak daarvoor lazen we een fragment uit *Narnia: de leeuw, de heks en de kleerkast* (C.S. Lewis). Lucy, Edmund, Peter en Susan hadden zich in de kleerkast verstopt en ontdekten daar het betoverde land Narnia: "Zie, het bos, het groen... Kom laten we op onderzoek uitgaan..." Zo gingen wij ook het frisgroene bos in. De eerste vijf minuten liepen we in stilte, met al onze zintuigen open. Ogen zagen verschillende kleuren groen; oren hoorden vogelgeluiden, de takken onder onze voeten; de huid voelde de zachte wind; de neus rook de naaldbomen.

De outdoorretraite is een onderdeel van de onderwijseenheid 'Het goede leven'. In deze onderwijseenheid denken we met studenten na over de vraag wat het goede leven is, vanuit het perspectief van het Oude Testament, hermeneutiek, ethiek en professionele identiteit. Dit doen we niet alleen vanuit de boeken, de gesprekken op school of de stagepraktijk, maar ook in en vanuit de natuur als bron van inspiratie en kennis. Naast de papieren of digitale boeken die studenten lezen, willen we ook graag het 'schone boek der natuur' (NGB, art. 2) op ons in laten werken en studenten laten ervaren hoe het is om een aantal dagen met elkaar in de natuur te zijn, zonder afleiders als telefoon en sociale media. Wat doet het fysiek, mentaal, spiritueel met je als je enkele dagen beweegt in de natuur?

Aan het begin van de outdoorretraite hebben studenten hun telefoon ingeleverd. Een student zei: "Ik keek er echt naar uit om mijn telefoon in te leveren." Even niet de aantrekkingskracht van social media ervaren, maar in gesprek gaan met medestudenten of stil genieten van alle vogelgeluiden in het bos. Vooral bij de solo-activiteit (stille tijd) van twee uur werd ervaren hoe fijn, maar soms ook confronterend het was om geen telefoon bij je te hebben. Studenten kregen een envelop met daarin enkele oefeningen om tot rust te komen en te focussen op de natuur om hen heen, specifiek op één boom. Daarna lazen ze enkele bijbelgedeelten en dachten ze na over de natuur als beeld van oordeel, vermaning en troost, maar ook als beeld van het goede leven met God. Studenten reflecteerden op hoe zij zelf geworteld zijn, hoe ze iemand zijn geworden en dachten na over hoe dit hun professionele identiteit kleurt als docent GL of als hbo-theoloog. Als begeleiders waren wij op het kampement beschikbaar voor studenten die vastliepen.

Tijdens de workshop eetbare planten zoeken ontdekten studenten dat je van 'onkruid' heerlijke pesto kunt maken, dat je jonge beukenblaadjes gewoon kunt eten en dat je van wortels van paardenbloemen prima 'koffie' kunt zetten. Het bos is dus helemaal niet 'vies', zoals een student zei voordat we op pad gingen: "Ik kijk er niet echt naar uit, ik vind het bos vies." Het bos, de natuur, is een bron van leven waar we zorgvuldig mee om moeten

gaan. Door ook hier aandacht voor te hebben en stil te staan bij de negatieve impact van de mens op de natuur, hopen we bij studenten iets van ecologisch bewustzijn te ontwikkelen. Of zoals een collega zei tegen studenten: "Als je van de natuur gaat houden, wil je er ook goed voor zorgen."

Het programma van deze outdoorretraite is bewust niet volgepland. Dit geeft voldoende ruimte om te vertragen, aandacht te hebben voor de natuur, de mensen om ons heen, samen eten te koken, hout te halen en vuur te maken. Het laat ook ruimte voor verveling en dus de vraag: wat doe je als je je verveelt en je geen telefoon bij je hebt? We merkten op dat studenten vaak in kleine groepjes of tweetallen mooie persoonlijke en theologische gesprekken voerden. Hier was tijd en ruimte om van hart tot hart met elkaar te spreken.

Met deze outdoorretraite hopen we dat studenten iets van het goede leven in het bos, van die rust, vrede en verbinding, vast kunnen houden in hun dagelijkse leven.

Ewout Openneer

Corrie de With

Ewout Openneer is docent bij Social Work en de Minor Outdoor Experience. Als docent-onderzoeker is hij bezig met de vraag hoe natuur-inclusieve zorg de mentale gezondheid kan bevorderen.

Corrie de With is opleidingsdocent Lerarenopleiding Godsdienst & Levensbeschouwing aan de Christelijke Hogeschool Ede.